

3. Special Eurobarometer 386 «Europeans and their Languages». URL: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_386_en.pdf

4. «Promoting Language Learning and Linguistic Diversity» (2004–2006) on 27 July 2003. URL: http://ec.europa.eu/languages/eu-language-policy/action-plan-for-languages_en.htm 13. An Action Plan 2004 – 2006. URL: http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11068_en.htm

Лариса Березівська,

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України, директор, головний
науковий співробітник
відділу педагогічного джерелознавства та біографістики,
Державна науково-педагогічна бібліотека
України імені В. О. Сухомлинського
м. Київ, Україна

РЕФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ: НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОТВОРЕННЯ (1991–2017)

Ключові слова: незалежна Україна, реформування загальної середньої освіти, законодавчі та нормативно-правові документи, освітнє джерелознавство.

Постановка проблеми. Зі здобуттям незалежності одним із пріоритетних напрямів державної освітньої політики в Україні в контексті кардинальних суспільно-політичних, соціально-економічних і соціокультурних змін стало реформування загальної середньої освіти, що відбувалося в умовах боротьби з радянським комуністичним минулим за європейські демократичні цінності, російської агресії. Перетворення в суспільстві безпосередньо сприяли українському національному відродженню, зокрема мови, освіти, культури нашого народу. Саме тому аналіз цього ще недостатньо вивченого в історико-педагогічному контексті періоду реформування загальної середньої освіти доцільно розпочати з осмислення процесу національного законотворення для одержання нового наукового знання, а також для ознайомлення міжнародної науково-освітньої спільноти з тими трансформаціями, що відбуваються в освітній сфері незалежної України.

Від першого національного Закону України «Про освіту» 1991 р. і до нового Закону України «Про освіту» 2017 р. реформування супроводжувалося значними внутрішніми політичними, економічними, соціальними труднощами, мало хвилеподібний та суперечливий характер, проте згуртувало освітню й наукову спільноти, активізувало незалежну педагогічну думку. Зазначимо, що створення концептуальних текстів стало новим видом діяльності освітян України, адже впродовж усього радянського періоду вони, як правило, керувалися документами, розробленими переважно всесоюзними та російськими партійними й державними органами. Українське вчительство долучалося хіба що до громадського обговорення, яке в останні десятиліття існування СРСР більше, а в інші роки значно менше впливало на заплановані освітні зміни.

До здобутків цього процесу відносимо розроблення Міністерством освіти і науки України, Національною академією педагогічних наук України, освітянською громадськістю національного освітнього законодавства, що забезпечило: перехід від радянської авторитарної парадигми освіти до нової демократичної особистісно орієнтованої; відродження й створення національної системи загальної середньої освіти, перехід від однотипної радянського зразка до різнотипної структури, до 12-річної середньої школи з трирічною профільною школою академічного або професійного спрямування, упровадження принципово нових державних стандартів загальної середньої освіти тощо.

Основні дослідницькі завдання: схарактеризувати основні періоди становлення й розвитку національної державної політики щодо реформування загальної середньої освіти, зокрема розроблення освітнього законодавства (програми, стратегії, доктрини, концепції тощо) у незалежній Україні протягом 1991–2017 рр. задля одержання нового історико-педагогічного знання та інформаційного забезпечення відповідних розвідок.

Методи дослідження. Для реалізації мети дослідження було застосовано різні методи: загальнонаукові (історико-педагогічний аналіз, синтез, узагальнення, ретроспективний, хронологічний) стали основою вивчення організаційних аспектів і процесуально-змістових складників реформування загальної середньої освіти; історико-джерелознавчий (джерелознавча критика й джерелознавчий синтез) сприяв пошуку, добору, систематизації джерельного комплексу та упорядкуванню законодавчих й нормативно-правових документів, де відображено концептуальні засади розбудови нової української школи; конструктивно-генетичний дав змогу створити періодизацію державної політики в галузі загальної середньої освіти в незалежній Україні; термінологічний аналіз літератури забезпечив визначення окремих термінів відповідно до предмета дослідження; порівняльно-зіставний дав можливість розробити типологію законодавчих і нормативно-правових документів, сформулювати відповідні висновки; парадигмальний допоміг проаналізувати й порівняти основоположні законодавчі документи або їх проекти, де представлено нові моделі загальної середньої освіти; конкретно-історичний дав змогу вивчити зазначені джерела в широкому соціально-педагогічному аспекті та висвітлити їхні особливості.

Висновки і результати. Кожний із проаналізованих нами періодів (I (1991–2002) – національної самоідентифікації в загальній середній освіті; II (2002–2013) – формування державної політики щодо загальної середньої освіти в новому методологічному й соціально-економічному контексті; III (2013–2017) – комплексної модернізації загальної середньої освіти) ознаменувався розробленням і схваленням низки стратегічних нормативно-правових документів, які визначали або мали визначити розвиток загальної середньої освіти. Зокрема, це: *концепції* (Концепція середньої загальноосвітньої національної школи України, 1991; Концепція становлення мережі середніх закладів освіти для розвитку творчої обдарованості, 1996; Концепція 12-річної загальної середньої освіти, 2001; Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, 2016); *програми* (Програма розвитку народної освіти Української РСР на перехідний період (1991–1995 рр.), 1991; Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), 1993); *доктрини* (Національна доктрина розвитку освіти, 2002); *стратегії* (Національна

стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, 2013); закони (Про освіту, 1991, 2017) та ін.

Під час дослідження виявлено загальні позитивні тенденції цього процесу: удосконалення освітнього законодавства відбувалося відповідно до потреб суспільства задля створення національної, демократичної та гуманістичної української школи, що уможливило б досягнення стратегічної мети – інтеграції до європейського освітнього простору; інтенсифікація творчої думки щодо перспективного розвитку загальної середньої освіти в умовах розбудови української державності на основні європейських цінностей, передових принципів (національний, демократичний, гуманістичний, дитиноцентричний, диференціації, індивідуалізації, варіативності та ін.); урахування в ході розроблення нормативних документів здобутків педагогічної науки тощо. Крім того, з'ясовано негативні явища, зокрема: гальмівний вплив на реалізацію освітніх реформ нестабільної політичної, соціально-економічної ситуації в державі, непідготовленість учительства до їх упровадження на практиці тощо.

Загалом аналіз документів засвідчує створення нової, відмінної від радянської, методології розвитку загальної середньої освіти в незалежній Україні. Проте, на думку українських учених, і «досі не вдалося повною мірою реалізувати закладені в основу реформування продуктивні ідеї і підходи, уникнути ряду істотних помилок і прорахунків, що призвело до виникнення низки проблем та недоліків у сучасній шкільній освіті» [1]. Зокрема, нині актуалізується завдання покращення якості загальної середньої освіти, котре має бути розв'язане в процесі реалізації Концепції «Нова українська школа» із метою інтеграції України у світовий освітньо-науковий простір.

В одній статті ми не могли охопити всі аспекти досліджуваної проблеми [2]. Водночас зазначимо, що документи концептуального характеру з реформування загальної середньої освіти вперше цілісно представлено в хрестоматії «Антологія текстів з реформування освіти в Україні: програми концепції, проекти (1991–2017)» (2019, наукові редактори: Л. Д. Березівська, О. В. Сухомлинська) задля здобуття історико-педагогічного знання про ідеї з її розвитку в незалежній Україні [1]. Подальшого джерелознавчого вивчення потребують нормативно-правові документи про реформування змісту загальної середньої освіти.

Список використаних джерел:

1. Антологія текстів з реформування освіти в Україні: програми, концепції, проекти (1991–2017) : хрестоматія / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; упоряд.: Сухомлинська О. В., Березівська Л. Д., Гавриленко Т. А. та ін. ; наук. ред.: О. В. Сухомлинська, Л. Д. Березівська. Київ ; Вінниця : ТВОРИ, 2019. 526 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/716658/> ; <http://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=20637>.

2. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / НАПН України ; редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови) ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Пед. думка, 2016. С. 55. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nrk/Analychni-materialy/7-natsionalna-dopovid-pro-stan-i-rozvitok-osviti-v-ukraini.pdf> (дата звернення: 12.04.2021).

3. Berezivska L. D. Secondary education reform in independent Ukraine: the evolution of national legislation (1991–2017). *Ricerche di Pedagogia e Didattica. Journal of*

Марина Бойченко,
доктор педагогічних наук, професор
Сумський державний педагогічний університет ім. А.С. Макаренка
м. Суми, Україна
Віталій Бойченко,
аспірант
Сумський державний педагогічний університет ім. А.С. Макаренка
м. Суми, Україна

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АМЕРИКАНСЬКОГО ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ STEM-УЧИТЕЛІВ ДЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Ключові слова: *STEM-учителі, професійна підготовка STEM-учителів, американський досвід, Нова українська школа*

Постановка проблеми. Запровадження концепції Нової української школи актуалізувало питання модернізації професійної підготовки майбутніх учителів, які вирізняються інноваційними компетентностями та мають високий рівень автономії у виборі навчальних програм, підручників, способів та засобів навчання [1]. Особливо актуальним це питання постає в світлі запровадження STEM-освіти як інтегрованої галузі на всіх рівнях функціонування освітньої системи. Зокрема, у Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) також ідеться про нагальну потребу вдосконалення підготовки педагогічних працівників та забезпечення їх професійного розвитку і стимулювання [2].

Разом із тим, існують певні суперечності щодо запровадження заходів із модернізації системи професійної підготовки вчителів природничо-математичних дисциплін, насамперед традиційне відокремлення природничо-наукових та математичних дисциплін, тоді як STEM-освіта передбачає їхню інтеграцію.

Для розв'язання окреслених суперечностей доцільним бачиться вивчення і творче використання позитивного зарубіжного досвіду, насамперед американського, оскільки США є лідером серед країн, які успішно здійснюють професійну підготовку STEM-учителів і на першому (бакалаврському), і на другому (магістерському) рівнях вищої освіти.

З огляду на такі міркування, ми поставили за **мету** визначити інноваційний потенціал інноваційного американського досвіду підготовки STEM-учителів, який може бути творчо імплементований в Україні.

Задля реалізації означеної мети нами було використано низку **методів дослідження**: загальнонаукових (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація – для опрацювання наукової літератури з проблем професійної підготовки STEM-учителів); конкретно наукових (системний аналіз, що уможливив установлення взаємозв'язків між елементами професійної підготовки STEM-учителів у США як цілісної системи; компаративний аналіз – дозволив установити спільні риси й відмінності у професійній підготовці